

شورای عالی حوزه‌های علمیه استان تهران
مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خواهران
مرکز تخصصی فقه و اصول قبا

تحقیق سطح سه، رشته فقه و اصول

موضوع: ولایت قهری در اهدای جنین از منظر فقه امامیه

استاد راهنما:

سرکار خانم عذرا خلیلی

تهیه و تنظیم:

فاطمه برزگر

زمستان ۱۳۹۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

پیشرفت‌های علمی و پزشکی و تکنیک‌های جدید درمانی در عصر اخیر، امید به داشتن فرزند را برای بسیاری از زوجین نابارور به ارمغان آورده است، اما از آنجا که مسائل مربوط به باروری به خصوصی‌ترین وجه زندگی انسان می‌پردازد، دارای وجه حقوقی بیشتری نسبت به سایر روش‌ها و تکنیک‌های درمانی است. اهدای جنین یکی از شیوه‌های درمان ناباروری است که در این روش، جنین به رحم زن متقاضی منتقل می‌شود، با این هدف که طفل متولد شده، به دریافت‌کنندگان جنین نسبت داده شود.

اهدای جنین جدا از روایی یا ناروایی آن، واجد آثار حقوقی بوده که تشتت آراء فراوانی به دنبال داشته است. در سال ۱۳۸۲ قانون نحوه اهدای جنین به زوجین نابارور، با پنج ماده به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. این قانون گرچه در زمان خود بسیار راهگشا و مفید بود، ولی نواقصی دارد و اهدای جنین با خلأ قانون جامع و مانع رو به رو بوده است.

این نوشتار با توجه به اثبات و جواز اصل اهدای جنین، یکی از آثار فقهی و حقوقی آن را بررسی می‌کند. حضانت یعنی نگهداری و تربیت اطفال و ولایت یعنی حفظ و اداره اموال آنها؛ در اینجا سوال این است که ولایت کودک حاصل از اهدای جنین به عهده چه کسی است؟

کلیدواژه: ولایت قهری، ولایت، اهداء جنین، اهداء اسپرم و تخمک.

فهرست مطالب

چکیده	أ
مقدمه	١
بخش اول: کلیات و مفهوم شناسی	٢
فصل اول: کلیات	٢
تبیین موضوع	٢
اهمیت و ضرورت تحقیق	٢
اهداف و فواید تحقیق	٣
پیشینه‌ی تحقیق	٣
سوالات اصلی	٣
سوالات فرعی	٣
فرضیه	٤
فصل دوم: مفهوم شناسی	٥
بخش دوم: نسب و ولایت قهری در اهدای جنین	٦
فصل اول: باروری پزشکی و پیشینه‌ی فقهی و حقوقی	٦
مبحث نخست: باروری‌های پزشکی	٦
گفتار نخست: تقسیم تلقیح مصنوعی بر اساس روش‌های پزشکی	٧

گفتار دوم: تقسیم بر اساس موضوعات قابل تطبیق بر ملاک‌های فقهی و روایی	۷
مبحث دوم: سابقه فقهی و حقوقی موضوع	۸
گفتار نخست: پیشینه فقهی	۸
گفتار دوم: پیشینه حقوقی	۹
فصل دوم: اهدای جنین و نسب	۱۱
مبحث اول: اهدای جنین	۱۱
مبحث دوم: تولید نسل و حفظ نسب	۱۶
فصل سوم: ولایت قهری در اهدای جنین	۲۵
مبحث نخست: تعریف و مبانی ولایت قهری	۲۵
مبحث دوم: ولایت طفل حاصل از اهدای جنین	۳۳
نتیجه	۳۷
فهرست منابع و مآخذ	۳۸

مرد متقاضی دانسته و شناسایی این رابطه را الزامی و دعوای نفی ولد را مردود شناخته است. قانون مدنی فرانسه مقرر می‌داند که رضایت به تولید مثل با کمک پزشکی مانع هرگونه دعوای نفی ولد است. بنابراین زن یا مردی که به تولیدمثل با روش یادشده رضایت داده، نمی‌تواند انتساب طفل به خود را نفی کند و در صورت نفی ولد، دادگاه رابطه‌ی نسب را احراز و اعلام خواهد کرد.

در حقوق ایران، الحاق کامل طفل به زن و شوهر متقاضی پذیرفته نشده است. ماده‌ی ۳ قانون اهدای جنین مقرر داشته است که وظایف زوجین اهداگیرنده‌ی جنین و طفل متولدشده از لحاظ نگهداری، تربیت، نفقه و احترام، نظیر وظایف و تکالیف اولاد و پدر و مادر کودکان بدون سرپرست مصوب ۱۳۵۳ می‌باشد و در مورد توارث، اثری برای این رابطه قائل نشده است.^۱

۱. حسین ملکی، همان.

نتیجه

با مراجعه به منابع و کتب فقهی درمی‌یابیم که نسب انسان چه اندازه در نظر شرع مقدس اهمیت دارد و خداوند ازدیاد نسل بشر را مشروط به مشروعیت و سلامت از هرگونه انحراف خواسته است و قوانینی را وضع کرده تا انسانی که متولد می‌شود بتواند از تمامی حقوق مادی و معنوی خود بهره‌برد و به خصوص سفارش کرده در مراحل کودکی که آسیب بیشتری متوجه انسان می‌شود، خانواده و پدرمادر، کودک را تحت حمایت خود قرار دهند. درمورد سرپرستی کودک حاصل از اهدای جنین، اگر قائل به ولایت برای صاحبان اسپرم و تخمک باشیم، به خلاف مقتضای اهدای جنین قائل شده‌ایم و اینجا دیگر مهم نیست ولایت متعلق به چه کسی است، بلکه مهم اینست که چه کسی بیشتر می‌تواند منافع کودک را تامین کند. درعین حال که می‌دانیم پدر و مادر طبیعی جنین، صاحبان اسپرم و تخمک هستند، اما واگذارکردن ولایتی در حد ولایت پدر و مادر برای زوجینی که متقاضی دریافت جنین هستند، می‌تواند گامی در جهت حفظ مصالح و منافع کودک باشد و نهایتاً اینکه باید نگرش به کودک را مبنی بر ملک بودن او تغییر داد؛ زیرا کودک مخلوق خداوند است و احکام و قوانین باید در راستای حمایت از اوتدوین شود.

پیشنهاد

پژوهشگران می‌توانند درباره‌ی اینکه آیا می‌توان ولایت را از راه تسبیب و سببیت برای زوجین متقاضی ثابت کرد یا نه، پژوهش‌هایی داشته باشند. براین اساس که زوجین متقاضی به نوعی سبب بوجود آمدن طفل هستند، پس می‌توان نوعی ولایت قهری سببی برای آنان قائل شد تا نیاز به طرح دعوای اثبات نسب نباشد.

فهرست منابع و مآخذ

منابع عربی

- القرآن الکریم

- آل بحر العلوم، محمد تقی، بلغة الفقیه، ج ۳، تهران، ناشر، مکتبة اصادق(ع)، چاپ چهارم، ۱۳۶۲

- البجنوردی، السید محمد حسن، القواعد الفقهیه، ج ۴، قم، انتشارات دلیل ما، الطبعة الثالثة، ۱۴۲۸ ق

- الحرالعالمی، محمد بن حسن، الوسایل الشیعه، ج ۲۰ و ۲۱، بیروت، موسسه آل البيت لا حياء التراث،

الطبعة الثالثة، ۱۴۲۹ ق

- ذهنی تهرانی، سید محمد جواد، المباحث الفقهیه فی شرح الروضة البهیة، ناشر مؤلف، چاپ دوم،

چاپخانه مهر، ۱۳۷۰

- ریگی، محمد بندر، فرهنگ جدید عربی - فارسی، ترجمه المنجد الطلاب، انتشارات اسلامی، چاپ

هشتم، چاپخانه لوحه، ۱۳۷۱

- الموسوی الخمینی، روح الله، تحریر الوسيله، ج ۳، مترجم علی اسلامی، دفتر انتشارات اسلامی

- نجفی، محمد حسن، الجواهر الکلام، ج ۲۹، تهران دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۹۲ ق

- یسوعی، اویس معلوف، المنجد، چاپ چهارم، موسسه انتشارات دار العلم، ۱۳۸۷

منابع فارسی

- جعفری لنگرودی، محمدجعفر، تر مینو لوژی حقوق، تهران، انتشارات کتابخانه گنج دانش، چاپ هفتم،

۱۳۷۴

- جوادی آملی، عبد...، ولایت فقیه؛ ولایت، فقاہت و عدالت، ویرایش محمد محرابی، مرکز نشر اسراء،

۱۳۷۹

- رضایا معلم، محمد رضا، باروری‌های پزشکی از دیدگاه فقه و حقوق، پژوهشگاه علوم و فرهنگ

اسلامی، پژوهشکده فقه و حقوق، قم، موسسه بوستان کتاب

- سیاح، احمد، فرهنگ بزرگ جامع نوین، ج ۲، انتشارات اسلام

- علی محمدی، حجت الله، سیر تحول اندیشه ولایت فقیه، مرکز اسناد انقلاب اسلامی

- لطفی، اسد الله، حقوق خانواده، ج ۲، انتشارات خر سندی، چاپ اول ۱۳۸۹

- موسوی خمینی، روح الله، شرح چهل حدیث، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، چاپ سوم، ۱۳۷۲

- هاشمی، حمید، فرهنگ فارسی حمید، تهران، چاپخانه دلارنگ، چاپ سوم ۱۳۷۹

- هوشمند ویژه، محمد، فرهنگ پزشکی انگلیسی - فارسی، تهران، موسسه نشر کلمه ۱۳۷۰

نشریات

- خلفی، مسلم، اهدای جنین در پرتوفقه و حقوق، نشریه علوم اجتماعی، مطالعات راهبردی زنان، ش ۳۳،

۱۳۸۵، سایت موسسه حقوقی عدل محمد حسنی

- ضرابی، میترا، ولایت ابوین، منتشر فلسفه و کلام، حکمت سینوی، ش ۱۱، ۱۳۷۸،

- قبله‌ای، خلیل، بررسی احکام فقهی و حقوقی کودکان نا مشروع، دیدگاه های حقوق قضایی، بهار و

تابستان ۱۳۷۸، ش ۱۳ و ۱۴.

- موسوی بجنوردی، سید محمد - ترکمان، عفت، ولایت مادر در فقه و حقوق با نگرشی به اندیشه امام

خمینی، پژوهش نامه متین، ش ۳۳، ۱۳۸۵

سایت‌ها

- سایت ای گورد، ملکی، حسین، اهدای جنین و گامت در حقوق ایران و بررسی تطبیقی آن.
- سایت حقوق امروز، ابوالقاسمی، مسعود، اهدای جنین و حقوق متولدین ناشی از آن.
- سایت قوانین، صفایی، سید حسین، ولایت قهری در حقوق ایران و حقوق تطبیقی.